

Péter Beáta

TELIK, MÚLIK

Ványa bácsi. Csíki Játékszín, Csíkszereda

Sorin Militaru eddigi rendezői pályafutását nézve láthatjuk, hogy mindig is érdekelte a csehovi világ. Ő maga is úgy nyilatkozott erről, hogy különleges kapcsolata van Csehov szövegeivel, az általuk felvetett problémákkal. A *Ványa bácsi*t a târgoviștei Tony Bulandra Színházban is megrendezte (ott stúdiószínházi körülmények között játszották). De láthattuk már korábban tőle több alkalommal is a *Sirályt* (a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház és a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának előadásaiként), valamint első rendezései között találjuk a Csehov novellái alapján készült *6-os számú kórterem* című előadást (a bráilai Maria Filotti Színházban).

Ezúttal a Csíki Játékszínben állította színpadra a *Ványa bácsi*t. Militaru nem először dolgozik a csíkszeredai társulattal, korábban Caragiale – Parti Nagy *Karnebál* című vígjátékát rendezte, és ez olyan szempontból lényeges, hogy jól ismeri a társulatot, pontosan tudja, kire milyen szerepet osszon, amely az előadást nézve valóban telitalálat.

Bartalis Gabriella Jelenája visszafogott, titokzatos, érzéki. Ő a városi nő, aki pusztá jelenlétével elvarázsolja a férfiakat. Ő a Nő, az ideál, minden szavát isszák a körülötte lévők. Bájos, lágy gesztusaival egyfajta állandó szomorúság lengi körül. Meglenne az esélye, hogy kilépjen boldogtalan helyzetéből, de nem teszi: az Asztrov doktor iránti fellángolása nem elég ahhoz, hogy túllépjen meggyőződésén. Túlságosan is függ a professzortól (aki még zongorázni sem engedi). Czíkó Juliánna Szonyája alázatos, jótét leány, a csendes beletörődés megtestesítője. Az előadás egyik legszebb momentum a Szonya és Jelena kibékülős-összebarátkozós jelenete. A két nő ekkor talál egymásra, láthatóan nem ellenségek, nem gyűlölködnek, különböző okok miatt, de mindketten hasonlóan szerencsétlenek. Leisszák magukat, elsiratják szomorú sorsukat, miközben nagyokat kacagnak, sajátos derű lengi be az egész jelenetet. Szonyának az Asztrovval való kapcsolat jelenthetne kitörést, de a doktor nem tekint rá nőként, szinte meg sem látja – a várva várt csókból homlokpuszi lesz. Marina, a dada szerepében Szabó Enikőt láthatjuk. A szamovárral bütykölő, öreg bútordarab összegzője a történéseknek. Megmosolyogtató, ahogy a széken csipeszkedve próbál a szekrény tetejéről leemelni egy edényt. Veress Albert Asztrovként a kiégett, ideákat kergető orvos, ülteti a fákat és gyógyítja a parasztjait. Lehetőség lenne számára Szonya, de nem érdekli, nem tudna boldog lenni vele. Magányos, különc figura. Fülöp Zoltán Szerebjakovja kiállhatatlan, erőszakossága, mindenhatósága, öreges bogarai, önzősége jól ki-domborodik. Mintha mindig jelen lenne, körülötte forog minden. Ő birtokol. Mindent és mindenkit. Úgy, ahogy eddig is megszokta. Amióta megérkeztek, felfordult a ház addigi élete, a benne

lakók életvitele. Az előadás egyik meglepetése Kozma Attila Ványa bácsija. Szépen felépített alakítás, komolyan tudjuk venni az időződő férfi belső vívódásait, értelmetlen életére való rádöbbenését. Esélye sincs Jelenánál. Meghunyáskodik előtte, nem tud férfi lenni a nő szemében. A szerelmi háromszögek (Asztrov–Jelena–Ványa, Szonya–Asztrov–Jelena) szépen kibontakoznak, de a beteljesülés elmarad.

Falusi udvarházban vagyunk, ide érkezik fiatal feleségével Szerebjakov nyugalmazott egyetemi tanár. A birtok előző feleségéé, akinek öccse, Vojnyickij (Ványa bácsi) és közös lányuk, Szonya él itt. Amióta megérkeztek, felborult a ház addigi élete, mindenki hozzájuk viszonyul. Ványa bácsi Jelenába, a feleségbe lesz szerelmes, ugyanakkor rádöbben élete addigi fölöslegességére, és ezért egykori sógorát hibáztatja. Az első felvonás vontatottsága az időtlenséget, az idő lassú múlását, és ezzel együtt az egyének mihaszna életét érzékelteti. Noha szinte mindenkinek felvillan a kitörés lehetősége, emellett sorra elmennek, nem mernek cselekedni. Ráeszmélnek ugyan sivár, boldogtalan életükre, de nem tesznek semmit. Ez az a hely, ahol nem történik soha semmi, csak telik az idő.

Militaru rendezése az emberi viszonyokat boncolgatja, azt, hogy az egyén mitől lehetne boldog, és ki miért nem az – ugyanakkor nemcsak az egyes szereplőkre fókuszál, hanem az általános boldogtalanságot emeli ki. A rendezői és díszlettervezői koncepció mély színpadi térbe helyezi a csehovi történetet. A hátul két járással rendelkező tér (a jobb oldali ajtó a kintről érkezőké, a bal oldali a ház belsejébe vezet) egészét használják a színészek. A szobát jelző kopott bútorok elhelyezése a térben, a belógó modern lámpák sokasága, a jelmezek kortalansága egyszerre konkrét és jelzett közeget teremtenek, az időtlenséget hangsúlyozzák. Nem szerencsés választás a díszlettervező és rendező részéről a játékeret mintegy kettészelő hosszú asztal. Nem tesz hozzá sokat az előadáshoz, sőt mintha még jobban elválasztaná a nézőtértől a szereplőket, akiket inkább akadályoz, minthogy segítene a játékban. Sajnos a hátul nyitott színpad – bár értjük, hogy a nagy ház megjelenítését is szolgálja, a végtelenség perspektíváját – is sokszor a színészi

Jelenet az előadásból. Fotó: Sándor Levente

Sándor Levente, 2016

Czikó Juliánna és Kozma Attila. Fotó: Sándor Levente

játék kárára megy. Van, hogy nem látjuk jól azt, esetenként pedig nem érteni, hogy mit mondanak a szereplők. A falak nélküli végtelenség, a jelzett „nagy ház” miatt néhol elvész az intimitás, a finom színészi gesztusok.

Az alkotók szépen belevisznek a játékba, annak érzékeltetésébe és megélésébe, hogy nem történik semmi, ennyi az élet. A helyzetben változást hozhatna Szerebjakov ötlete, miszerint el kéne adni a birtokot, de csupán a felgyülemlett feszültség robban. A lövöldözésnek sem lesznek különösebb következményei. A végén közös csoportképbe állnak be a szereplők: mintha minden a legnagyobb rendben lenne. Szerebjakov és Jelena elutaznak, mintha itt sem lettek volna. Életükben csupán kis epizód volt az itt tartózkodásuk, utána minden megy tovább a maga útján. Az idő telik, nem történt semmi – velünk, bennünk, nézőkben viszont igen.

Ványa bácsi. Bemutató dátuma: 2016. április 15.; Csiki Játékszín, Csíkszereda; Rendező: Sorin Militaru; Író: A. P. Csehov; Díszlet- és jelmeztervező: Cristian Marin; Szereplők: Bartalis Gabriella, Czikó Juliánna, Fekete Bernadetta, Fülöp Zoltán, Giacomello Roberto, Kozma Attila, Szabó Enikő, Vass Csaba, Veress Albert.